

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 102 1981

Svenska Litteratursällskapet

Distribution: Almqvist & Wiksell International, Stockholm

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Peter Hallberg

Lund: Staffan Björck, Louise Vinge

Stockholm: Inge Jonsson, Kjell Espmark

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Thure Stenström, Lars Furuland, Bengt Landgren

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen,
Humanistiskt-Samhällsvetenskapligt Centrum, Box 513, 751 20 Uppsala

Utgiven med understöd av

Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

ISBN 91-22-00567-6 (häftad)

ISBN 91-22-00569-2 (inbunden)

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Almqvist & Wiksell, Uppsala 1982

Sven Bäckman: *Tradition Transformed. Studies in the Poetry of Wilfred Owen*. Lund Studies in English 54. Lund 1979.

Wilfred Owen hör till »de unge døde». Han föddes 1893 nära gränsen till Wales; han stupade vid västfronten en vecka före krigets slut 1918. Året innan hade han blivit skadad och skickats hem som konvalescent. Han hade ett tidigt utvecklat intresse för både musik och poesi – han närmast dyrkade Keats, han kände stark dragning också till Shelley, inte minst för dennes humanitära ideal, och i sina juvenilia efterapade han romantisk poesi tämligen ohejdat. Överhuvud taget var han intagen av poesi med väljudseffekter – Tennyson och Swinburne hörde också till dem han gärna läste, medan däremot Hardys diktning tycks ha lämnat honom kallsinnig.

Under konvalescensen 1917, då han hade tid att tänka och få perspektiv på de färor som upplevt vid fronten, genomgick han en poetisk kris som skulle bli fruktbar för den korta tid han hade kvar som skapande konstnär: han kände djupt konflikten mellan sin tidigare ambition att skriva i romantisk efterföljd och behovet att åstadkomma en den direkta, nakna erfarenhetens poesi.

Det poetiska arv som han lyfte, och hur han förvaldade och omformade det i avsikt att återspegla krigserfarenheterna, är föremålet för en lika väldokumenterad som stringent monografi av Sven Bäckman, tidigare docent i Lund, sedan 1980 universitetslektor i Göteborg.

Bäckman inleder med att diskutera den senkomna kritikerreaktionen mot F. R. Leavis' överstprästerliga bestämning av vad som var »modern» poesi, och som länge ställde andra poeter i skuggan av Eliot och Pound, även om de, låt vara på mindre revolutionerande sätt, kunde göra anspråk på att ha förnyat poesin. Om man till modernismens karakteristiska räknar känslan av tillvarons brist på sammanhang, av alienation och frustrering, uttryckt med medel som kan vara mer diskret upproriska mot den etablerade traditionen än som är fallet hos t. ex. Eliot, då hör Owen avgjort till modernisterna, hävdar Bäckman.

Det är ju fruktlöst att spekulera i hur Owen skulle ha reagerat poetiskt på efterkrigstiden; ett faktum är emellertid att han ännu under sitt sista år kunde skriva dikter som var mättade med till synes traditionella effekter – men det hör till förtjänsterna i Bäckmans studie att han pekar på att även dessa dikter präglas av diskreta men för den som är vaken för texterna påtagliga formexperiment. Som Owens specifika insats får man emellertid se de dikter i vilka han frammanar krigets överklighet och protester mot ett system som förhöll sig likgiltigt accepterande till exploatering och uppoffrande av liv, och i vilka han samtidigt osentimentalt uttrycker sin medkänsla med människors lidande och förnedring och känslan av samhörighet och solidaritet. Det kanske mest kända exemplet på sådana dikter är »Strange Meeting», vars uppkomst och bakgrund i det biografiska och i tidigare diktning Bäckman ägnar ett inträngande kapitel.

Det finns två huvudlinjer i undersökningen. I den tidigare delen visar Bäckman hur Owen i sina sena dikter omformat de romantiskt poetiska motiv och situationer som han var så förtrogen med för att åstadkomma de sorgsna och ironiska effekter som hans syn på krigsseenet krävde. I den senare delen ägnar han uppmärksamheten åt Owens experiment med rytm och speciellt rimmen.

I båda delarna av undersökningen har Bäckman fått en del uppslag från tidigare kritiker, som han också erkänner; men det som tidigare skrivits om Owen har undantagslöst stannat vid ansatser och osystematiserade iakttagelser, som Bäckman fört vidare till en respektingivande helhetsbild. Dessutom är det helt tydligt att han gjort nya rön, som han kan sätta in i deras sammanhang. Hans kritik av föregångarna är balanserad och aldrig nedlåtande. På ett fåtal ställen störs framställningen av en något lite onödig parafra av diktställen som är tydliga nog, så att man får ett intryck av lite obearbetad seminarieexplication. Något lite irriteras man också av omtagningar och av väl många »As we have seen» och »As mentioned before». I avsnittet om det poetiska arvet undrar man också vid ett par tillfällen om författaren verkligen skilt mellan litterär påverkan och medveten, mycket tydlig imitation av Owens förebilder. Men mot sådana lätta invändningar skall man ställa Bäckmans solida beläsenhet i den engelska poetiska traditionen och hans demonstration av hur Owen använde den för sina syften.

Inte minst givande blir detta i avsnittet om hans ljudeffekter och hans rimteknik. Det hör till fasorna för en läsare av litteraturkritik att behöva lyssna till lösliga och tvärsäkra funderingar om effekten på läsaren av vokal- och konsonantmönster. Bäckman redovisar sådana mönster sakligt, och i kapitlet om rimexperimenten typologiserar han de fria rim som Owen använde, visar på fördelningen av olika typer utan att hemfalla åt knappologi och diskuterar de impulser som Owen kan ha fått från olika håll. Lustigt nog är en tänkbar inspirationskälla en av 1800-talets tematiskt mest oskyldiga poeter, Robert Brownings hustru Elizabeth Barrett, som man vet att Owen hade läst med behållning, och som faktiskt gjorde medvetet formulerade experiment med friare rim. En annan möjlig källa, som tidigare flera gånger diskuterats, är en viss typ av walesisk poesi – Owen kunde visserligen inte språket, men som Kingsley Amis på ett ställe påpekat skulle det inte ha varit svårt för honom att utan minsta form av inträngande studium ha fått nog kännedom om sådan poesi för att få ytterligare en impuls. Bäckman kan också visa att Owen sannolikt haft i händerna en översättning till engelska av prov på sådan poesi, med ett försök att efterlikna originalets rimmönster.

Välgörande att läsa är Bäckmans avslutande värdering av rimexperimenten. Han har inte fallit för frestelsen att övertolka deras innebörd – alltså vilka effekter på läsaren de kan tänkas ha – eller att överskatta deras betydelse: de är endast ett av de medel som Owen tillgrepp för att skapa distans till den romantiska traditionen, och de kan inte isoleras från andra medel använda i samma syfte. Dessutom påpekar Bäckman att de för en läsare idag självfallet inte ter sig så märkliga som då de tillkom – och då t. o. m. en poet som Robert Graves kunde reagera mot dem.

Erik Frykman

Wendy Stallard Flory: *Ezra Pound and The Cantos: A Record of Struggle*. Yale University Press. New Haven and London 1980.

Som portalfigurer till detta sekels engelskspråkiga modernism framstår T. S. Eliot och Ezra Pound, den förre en sparsmakad, sträv intellektualist och klassicist med med